

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2023
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Αλ3Α(α)

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Πέμπτη 5 Ιανουαρίου 2023
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ

Γνωστό

A1.α

- 1- Β
- 2- Γ
- 3- Γ

A1.β

1. Η εμπρόθετη αντωνυμία ἐν ἧ αναφέρεται στη λέξη ἡμέρα.
2. αὐτῷ > Ἐπιμηθεῖ

B1. α) Το σχόλιο του βιβλίου Αρχαία Ελληνικά Φάκελος Υλικού σελ.53

β) Αφήγηση : Με τη χρήση ρημάτων (ἔρχεται, ὀρᾷ, κλέπτει, δωρεῖται) σε δραματικό/ιστορικό ενεστώτα σηματοδοτεῖται η μετάβαση από το Επιμηθεϊκό στο Προμηθεϊκό στάδιο. Χάρη στη χρήση του δραματικού ενεστώτα καταλύεται η απόσταση παρόντος παρελθόντος και ο λόγος αποκτά δραματική ένταση, ζοηρότητα, αμεσότητα και χρωματίζεται συναισθηματικά, όπως ακριβώς συμβαίνει με έναν μύθο – παραμύθι!

Με τη χρήση των χρονικών προσδιορισμών (πρώτον, έπειτα) δεν δηλώνεται η χρονική ακολουθία αλλά, με τη σχέση αιτίου –αποτελέσματος, η αξιολόγηση των πολιτισμικών κατακτήσεων του ανθρώπου, με λίγα λόγια η ιεράρχηση των επιτευγμάτων του. Έτσι στην κλίμακα αυτή προηγείται η θρησκεία, ακολουθεί η γλώσσα και στη συνέχεια τα υλικά επιτεύγματα, τα οποία έχουν πρωταρχική σημασία για την επιβίωση του ανθρώπου και προηγούνται χρονικά. (Τέλος ο ρόλος των προσδιορισμών μπορεί να θεωρηθεί και μεταβατικός.) Αξίζει επίσης να αναφερθεί και η χρήση ιστορικών χρόνων ρημάτων δράσης που δηλώνουν τις ενέργειες των ανθρώπων μετά την προμηθεϊκή δωρεά: «ένόμισεν, και έπεχείρει, διηρθρώσατο, ηύρετο, ᾤκουν, ἦσαν, ἀπόλλυντο».

Διάλογος : Ο διάλογος του Ερμή με τον Δία «Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται ... αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως» βοηθά στη μετάβαση από τον πλάγιο λόγο στον ευθύ δίνοντας ποικιλία στην αφήγηση ζωντάνια και παραστατικότητα γεγονός που συνάδει με το λαϊκό ύφος του μύθου. Χαλαρώνει και ξεκουράζει τον ακροατή τώρα μάλιστα που ο μύθος βαίνει στο συμπέρασμά του. Επίσης βοηθά τους ακροατές να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της καθολικής συμμετοχής στην αιδώ και τη δίκη, δηλαδή στην πολιτική τέχνη. Τέλος η ερώτηση του Ερμή δημιουργεί το αναγκαίο κλίμα για τη δικαίωση της επιτακτικής θεϊκής απαίτησης και παράλληλα προοιωνίζεται την έκφασή της.

B2.

- 1-Σ
- 2-Σ
- 3-Λ
- 4-Λ
- 5-Σ

B3.

Στα δύο αποσπάσματα από τους διαλόγους του Πλάτωνα *Πρωταγόρας* και *Μενέξενος* εντοπίζουμε κοινές αντιλήψεις για όσα διακρίνουν τον άνθρωπο από τα ζώα, αλλά και μία διαφορά για τη θέση στην οποία βρέθηκε ο άνθρωπος κατά την πρώτη φάση της δημιουργίας του.

Ομοιότητες:

Στον πλατωνικό Μενέξενο (βλ. Φ.Υ. Σελ.53) η αθηναϊκή γη επαινείται, διότι αυτή διάλεξε από όλα τα ζώα (“δεν εγέννησε στους καιρούς αυτούς άγρια θεριά”) και γέννησε τον άνθρωπο, που χάρη στη σύνεσή του υπερέχει όλων των άλλων και είναι το μόνο που πιστεύει στη δικαιοσύνη και τους θεούς (“που είναι με το πνεύμα του απάνου απ’ όλα τ’ άλλα όντα όλης της γης και μονάχα αυτός πιστεύει στη δικαιοσύνη και στους θεούς”). Ο άνθρωπος, λοιπόν, σε αντίθεση με τα αγρίμια και τα υπόλοιπα πλάσματα της φύσης έχει “λόγον”, που του επιτρέπει να αντιληφθεί την ύπαρξη των θεών και τελικά να αναπτύξει πολιτισμό μέσω της δικαιοσύνης.

Στο διδαγμένο κείμενο, παρατηρούμε ότι ο Πρωταγόρας αναφέρεται στα ζώα με το επίθετο *άλογα*, (“καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα”) οπότε συμπεραίνουμε πως ο άνθρωπος ήταν από την αρχή της δημιουργίας του *έλλογο* όν. Συναντάται συχνά στην αρχαιότητα η θέση ότι ο άνθρωπος είναι ένα ζώον, ένα ζωντανό όν που έχει πολλά κοινά με τα υπόλοιπα (π.χ. τρέφεται, αναπτύσσεται, αναπαράγεται, αισθάνεται), ενώ αυτό που τον διακρίνει από αυτά είναι ο λόγος, η λογική και η γλώσσα (βλ. Φ.Υ. Σελ.53). Η πορεία του διαφοροποιείται απόλυτα από τα άλλα ζώα, καθώς αυτά τα στοιχεία είναι εντελώς ανύπαρκτα σε αυτά. Ο άνθρωπος χρησιμοποιώντας την πρακτική νοημοσύνη του εξασφάλισε τροφή, στέγη, ενδυμασία· ακόμη περισσότερο, άρθρωσε λόγο και αισθητοποίησε τη μεταφυσική του αγωνία σε θρησκευτικά σύμβολα, με τα οποία εκδηλώνεται εντονότερα η διαφορά του είδους του από τα άλλα έμβια όντα και η έλλογη ιδιότητά του (βλ. Φ.Υ. εισαγωγικό σχόλιο σελ.59). Στο τελικό στάδιο αυτής της ωρίμανσης βρίσκεται η δικαιοσύνη που καθιστά δυνατή την ύπαρξη κοινωνιών (“Ερμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἴν’ εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί”).

Διαφορά:

Στον Μενέξενο ο Σωκράτης επικαλούμενος τον “φυσικό νόμο” υποστηρίζει ότι κάθε πλάσμα που γεννιέται στη φύση έχει την τροφή που

χρειάζεται για την επιβίωσή του (“κάθε ον που γεννάει στον κόσμο αυτό φέρνει απ’ τη φύση μέσα του τη τροφή που χρειάζεται για να θρέψει και να ζήσει τα παιδιά του”). Έτσι και στην περίπτωση του ανθρώπου η αθηναϊκή γη, σαν μητέρα, του παρείχε την τροφή που θα του επέτρεπε να είναι αυτάρκης. Άρα είχε τους απαραίτητους πόρους για την επιβίωσή του.

Στον *Πρωταγόρα* η φυσική κατάσταση του ανθρώπου κατά το στάδιο σχηματισμού των ειδών μπορεί να αποδοθεί με την έννοια της άπορίας, δηλαδή της φυσικής αδυναμίας και συγχρόνως της ανάγκης για εξεύρεση τρόπων και μέσων αντιμετώπισής της (ή πόρει ὄ,τι χρήσαιτο). Ο άνθρωπος αναγκάζεται να αναζητήσει τον πόρο, τη λύση του προβλήματος και την υπέρβαση της δυσκολίας. (βλ. Φ.Υ εισαγωγικό σχόλιο σελ.51) Μάλιστα, με τη χρήση του επιθέτου *ἀκόσμητος* για τον άνθρωπο, δηλώνεται ότι αυτός δεν ήταν εξοπλισμένος από τη φύση με ιδιότητες και ικανότητες, σωματικές και πνευματικές, ώστε να είναι αυτάρκης, οπότε δε θα ήταν δυνατό να επιβιώσει αρκούμενος μόνο στις πένιχρές, συγκριτικά με τα άλλα ζώα, βιολογικές του ικανότητες. (Φ.Υ. Σελ.53)

B4.α

- 1-A
- 2-A
- 3-B
- 4-A
- 5-B
- 6-B

B4.β

ἀμήχανον γὰρ ἦν: αποτελεί απρόσωπη έκφραση και σημαίνει ήταν αδύνατο.

Πρόταση: Η ερώτηση που έθεσε η δημοσιογράφος προκάλεσε **αμηχανία** στην υπουργό Παιδείας που δεν ήξερε τι να απαντήσει.

Φυλακαί: οι φρουροί/ φυλακή : η φρουρά

Πρόταση: Αφού εξέτισε το μεγαλύτερο μέρος της ποινής του, ήρθε η στιγμή που θα έβγαινε από τη **φυλακή**.

Β. ΑΔΙΔΑΚΤΟ

Γ1. Εκτός όμως από αυτά συλλογίσου, Σωκράτη, ένα άλλο πάλι είδος λόγων αναφορικά με τη δικαιοσύνη και την αδικία που αναφέρεται από τους απλούς/κοινούς ανθρώπους και από τους ποιητές. Γιατί όλοι με ένα στόμα εξυμνούν πως απ' τη μια είναι καλό πράγμα η σωφροσύνη και η δικαιοσύνη, αλλά δύσκολο και επίπονο/ επίμοχθο, απ' την άλλη πως η ακολασία και η αδικία είναι ευχάριστες και εύκολες στο να αποκτηθούν, αλλά είναι πράγμα ντροπιαστικό σύμφωνα με τη γνώμη των ανθρώπων και το νόμο. Οι άδικες πράξεις είναι πιο επωφελείς από τις δίκαιες, όπως λένε γενικά, και δεν δυσκολεύονται να μακαρίζουν και να τιμούν και στη δημόσια και στην ιδιωτική ζωή τους τιποτένιους/φάυλους ανθρώπους που έχουν πλούτο και άλλες δυνάμεις, ενώ δεν τιμούν και περιφρονούν τους άλλους, αν τυχόν είναι αδύναμοι και φτωχοί, παρόλο που παραδέχονται ότι οι ίδιοι είναι καλύτεροι από τους άλλους.

Γ2. Στο απόσπασμα που παραδίδεται από την Πλατωνική Πολιτεία ο Αδείμαντος προσπαθεί να πείσει τον Σωκράτη ότι η αδικία είναι πιο συμφέρουσα από τη δικαιοσύνη. Μάλιστα προς επίρρωση της επιχειρηματολογίας του παρουσιάζει τη γενική άποψη που έχουν οι άνθρωποι για τη στάση των θεών απέναντι στο δίπολο δικαιοσύνη – αδικία. Ειδικότερα, παραθέτει την άποψη που υποστηρίζεται ότι δήθεν οι θεοί είναι και αυτοί άδικοι, καθώς προκαλούν συμφορές στους ενάρετους ανθρώπους, ενώ στους άδικους επιφυλάσσουν διαφορετική μεταχείριση, γεγονός που σημαίνει ότι τους χαρίζουν μια ζωή γεμάτη ευκολίες και χαρά («ὡς ἄρα καὶ θεοὶ πολλοῖς μὲν ἀγαθοῖς δυστυχίας τε καὶ βίον κακὸν ἔνειμαν, τοῖς δ' ἐναντίοις ἐναντίαν μοῖραν»). Επιπλέον, δεν είναι λίγοι αυτοί που καπηλεύονται το όνομα και τη δύναμη των θεών, για να διαπράξουν άδικες πράξεις με τις ευλογίες τους. Κυκλοφορούν αγύρτες και

μάντεις που πείθουν τους πλουσίους ότι έχουν τη δύναμη εκπορευομένη από τους θεούς με θυσίες και ξόρκια να ξεπλύνουν και να συγχωρέσουν κάποια αδικία των ίδιων των πλουσίων ή των προγόνων τους με πανηγυρικό τρόπο («ἀγύρται δὲ καὶ μάντεις ἐπὶ πλουσίων θύρας ἰόντες πείθουσιν ὡς ἔστι παρὰ σφίσι δύναμις ἐκ θεῶν ποριζομένη θυσίαις τε καὶ ἐπῳδαῖς, εἴτε τι [364c] ἀδίκημά του γέγονεν αὐτοῦ ἢ προγόνων, ἀκεῖσθαι μεθ' ἡδονῶν τε καὶ ἑορτῶν»). Οι ίδιοι παράλληλα διατυμπανίζουν ότι μπορούν να κάνουν συνεργάτες τους θεούς σε ενέργειες βλάβης κάποιου εχθρού των πλουσίων, αδιακρίτως αν πρόκειται για δίκαιο ή άδικο άνθρωπο, χρησιμοποιώντας ξόρκια ή μάγια μικρού κόστους («ἐάν τέ τινα ἐχθρὸν πημῆναι ἐθέλη, μετὰ σμικρῶν δαπανῶν ὁμοίως δίκαιον ἀδίκῳ βλάψει ἐπαγωγαῖς τισιν καὶ καταδέσμοις, τοὺς θεοὺς, ὡς φασιν, σφισιν πείθοντές ὑπηρετεῖν»). Από τα προαναφερθέντα συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι άνθρωποι όχι μόνο προτιμούν την αδικία, αλλά θεωρούν ότι και οι θεοί συμπράττουν σε πράξεις αδικίας και υπονόμησης της δικαιοσύνης.

Γ3.α.

ὄς ἄν πη ἀσθενῆς τε καὶ πένης ἦ.

Γ3.β. (οι μαθητές καλούνται να γράψουν έναν τύπο από κάθε κατηγορία)

α) Συνηρημένα α΄ ταξης:

τιμᾶν => τίμα ή ὑπερορᾶν => ὑπερόρα

Σημείωση: η εκφώνηση απαιτεί να βρεθούν *συνηρημένοι* τύποι. Το κτήσασθαι στον χρόνο που βρίσκεται στο απόσπασμα δεν είναι *συνηρημένο*, Οπότε μένουμε σε αυτούς τους δύο.

Συνηρημένα β' τάξης:

ὁμολογοῦντες => ὁμολόγει ἢ ἀκεῖσθαι => ἀκοῦ (δίνεται και στο λεξιλόγιο)

β) θαυμασιώτατοι => θαυμάσιοι

γ) εὐχερῶς => εὐχερέστερον ἢ ὁμοίως => ὁμοιότερον

δ) σκέψαι => σκέψασθαι ἢ ἔνειμαν => νεῖμαι

ε) εἶδος => εἶδεσι ἢ στόματος => στόμασι / πλῆθος => πλήθεσι / δύναμις => δυνάμεσι / μάντις => μάντεσι / ἀδικημά => ἀδικήμασι

Γ4.α.

κτήσασθαι: ἀναρθρο τελικό ἀπαρέμφατο της αναφοράς ἀπό τα επίθετα ἡδὺ και εὐπετές.

τῶν ἐτέρων: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός και συγκεκριμένα γενική συγκριτική ἀπό το επίθετο ἀμείνους.

θυσίαις: δοτική του μέσου ως επιρρηματικός προσδιορισμός στη μετοχή ποριζομένη.

ἀδίκῳ: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός και συγκεκριμένα δοτική αντικειμενική στο επίρρημα ὁμοίως.

Γ4.β. (οι μαθητές καλοῦνται να επιλέξουν τρεις)

πρὸς δὲ τούτοις: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της προσθήκης στο ρήμα σκέψαι

αὐ̄: επίρρημα του χρόνου στο ρήμα σκέψαι

περὶ δικαιοσύνης τε καὶ ἀδικίας: επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αναφοράς

στο ρήμα σκέψαι που συνδέονται παρατακτικά με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο καί.

ιδία: δοτικοφανές επίρρημα του τρόπου στη μετοχή λεγόμενον

ὑπὸ ποιητῶν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο λεγόμενον

Γ4.γ. «ὡς ἄρα καὶ θεοὶ πολλοῖς μὲν ἀγαθοῖς δυστυχίας τε καὶ βίον κακὸν ἔνειμαν» : Πρόκειται για μια δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο **ὡς ἄρα**, γιατί η κρίση που διατυπώνεται σε αυτήν εμφανίζεται ψευδής κατά την κρίση του γράφοντος και λειτουργεί συντακτικά ως επεξήγηση στο ουσιαστικό **λόγοι**, που βρίσκεται στην κύρια πρόταση που προηγείται.